

De föraktade atomvapnen

Ute i världen har det för de politiska och militära ledarna sedan Japans kapitulation stått klart att atombomben är ett vapen av den mest avgörande betydelse och att den gör en omläggning av försvarsanordningar, försvarsplaner och strategi nödvändig. Det är nog att erinra om att Winston Churchill gång efter annan förklarat att endast Amerikas innehav av det nya vapnet kunnat hindra en rysk expansion över Europa och att frågan om ett internationellt förbud mot atomvapen varit det ständiga tvisteämnet inom För-enta nationerna. Sedan det på hösten 1949 blev känt att även Ryssland tillverkar atomvapen har ägandet av eller tillgången till sådana vapen än tydligare framträtt som ett oefttergivet villkor för framgångsrikt försvar mot ett ryskt anfall — och därmed som den stora möjligheten att hindra att ett ryskt anfall över huvud kommer till stånd.

Denna insikt har emellertid inte passat den svenska politiken. Det har syntts orimligt att vi själva skulle söka tillverka vapnet på grund av de oerhörda kostnader och svårigheter som därmed är förenade. Vi har inte velat gå in i Atlantpakten och på detta sätt försäkra oss om att komma under de nya vapnens skydd. I detta dilemma har endast en utväg funnits: att nedvärdera atomvapnet, att beskriva det som en sak av sekundär betydelse, ungefär som ett nytt kulsprutegevär eller en undervattensbåt. Denna tendens har sannolikt sällan varit uttryck för ohederlighet, den har fötts ur tvånget att se det faktiska läget så ljus som möjligt — människor i knipa tänker så. Och tendensen har fått stöd inte bara i parollen om tystnad kring det obehagliga, utan också i naturlig militär konservatism. De militära cheferna har i atombomben sett en inträngling som förstör deras teorier, deras planer, deras duktiga och plikt-trogna arbete, och så har de, som människor gör i dylika lägen, så långt möjligt undvikit att tänka på den. De har blundat, det är en pinsam men ofrånkomlig slutsats vid en genomgång av deras skrifter. Detta blundande, envist på gränsen till medveten grundsat, är

det mest blamerande, det farligaste i vår militärpolitiska debatt sedan det andra världskrigets slut.

Exemplen flödar, det finns knappast annat än exempel på undvikande, avvisande, vilseledande uttalanden. Då tidskriften Vårt försvar första gången berörde det nya vapnet talades det om att "svensk terräng, svensk natur och bebyggelse har lagt grundvalen för en nationell försvarsordning som mindre än andra länders behöver röna intryck av nya tekniska hjälpmedel" (man tänkte som vanligt på bergen och skogarna som tillflykt). Det tillades dock, det må framhåvas, att "en användning av atombomben kommer att föra, med sig krav på ett uppträdande av våra marktrupper i ännu luckrare och mera spridda formeringar än nu"; det var på så sätt, det är i stor utsträckning på så sätt som våra militära ledare talar om atombomben! I överbefälhavarens utlåtande under åren efter kriget är tonen densamma. "Verknin-garna av anfall med atomprojektiler minskas om den anfallne uppträder i spridd gruppe-ring." Varje sats präglas av viljan att förringa, att skjuta undan. Japans kapitulation berodde inte bara på förintandet av två stora städer. Atombombarna är så dyra att de nog inte blir mycket använda. "Vapnets betydelse låg mindre i möjligheten att åstadkomma stor verkan — sådan kunde erhållas även med vanliga stridsmedel — än däri att denna verkan kunde åstadkommas på kort tid och med ett ringa antal projektiler." Besinna denna tanke: även med knivar kan man slå ihjäl lika mycket folk som med atombomber — skillnaden är bara att det behövs så mycket mer knivar.

Variationerna på detta nedvärderandets tema är otaliga; alla metoder att antyda utan att säga något alltför ohållbart har använts. Det är vanligt att nya stridsmedel överskattas, detta är en omtyckt tanke, omtyckt säkerligen även då 1400-talets generaler fick reda på att krutet blivit uppfunnet. "Ni kan vara säkra på att hästen, fullblodshästen, blir till lika mycket nytta i framtiden som någonsin förr", sade fältnarskal-ken lord Haig efter första världskriget. Man vet egentligen ingenting om bomben, är en annan populär reflexion — sedan bomben lagt två storstäder i grus och spillror. Det finns nog något medel att hejda bomben, låt oss vänta på det, säger man. Raketvapnet innebär ju egentligen bara en ny metod att föra sprängämnen från en plats

till en annan — alldeles riktigt, geväret var bara en annan konstruktion än pilbågen för att sända död på avstånd. Kan-ske kommer atomvapnet inte alls till användning; gaskrig förekom ju inte under andra världskriget, och "följaktligen" blir inte heller atombomben brukad. Alla dessa lugnande uttalanden — ohyggliga i sin faddhet — har gjorts av framstående svenska militärer; och de är blott exempel bland massan av liknande ting. En huvudsynpunkt har varit att s. k. taktiska atombomber inte är att vänta på länge; den underförstådda slutsatsen är att bombarna alltså inte är farliga för armén, bara för folket.

Undantag finns, men de är inte många. Flygvapnets chefer har inte blundat; överste Meyerhöffer har i sin bekanta bok givit väsentliga fakta. Men fortfarande är efter allt att döma den hälskande militära ideologin att atombomben är rätt ofarlig (åtminstone för militär i spridd formering), att den inte kan ersätta infanteriet (en självklarhet, men infanteriet kan inte heller ersätta bomben), att den bara är ett stridsvapen bland andra, att man skall ta saken lugnt och vänta och se.

De senaste månaderna har givit en rad nya illustrationer på detta sätt att resonera. "Be-träffande atomvapnet vet man

ännu bra litet — först ett krig kan utvisa om de försök och de teoretiska bedömanden som gjorts håller streck", skriver en militär fackman detta år. En annan förklarade för ett par veckor sedan att endast den okunniga propagandan påstår att de nya vapnen är "krigs-konstens förnyare"; bataljoner vore viktigare än atombomber, "varmed icke sagts att dessa vapen icke skulle vara välkom-na tillskott till det avgörande markförsvaret". En tredje skrev i höstas mot överste Meyerhöffer att det vore farligt att skriva mycket om atombomber, eftersom folk blev oroliga. "Vi får icke blunda för atomproblemen, men ej heller överdriva dem... Vi har ett gott flygvapen, en god flotta och en slagkraftig armé... Vi har en strålende lottaoorgani-sation, skickliga, kunniga bilkå-rister och blå stjärnor m. m. Vi har en internationellt välkänd Röda kors-organisation. Jag tror att det vore välbetänkt att ej spekulera för mycket in i fram-tiden..." Så skriver, väl att märka, inte pensionerade herrar i åttiårsåldern, utan höga svenska officerare i aktiv tjänst, de som utformar vårt försvar. Det är den officiella ideologin, politi-kens, militärens, tidningarnas, en ideologi som pressats fram ur konservatism, isolationism och viljan att inte oro svenska folket.